

**მინის რესურსების რაციონალური
გამოყენება - ქვეყნის სასურსათო უსაფრთხოების
განმსაზღვრელი ფაქტორი**

doi.org/10.36962/104/6-9/20216985

რუსუდან ფირცხალავა

სტუ ი. ჟორდანიას სახ. საწარმოო ძალებისა და
ბუნებრივი რესურსების შემსწავლელი
ცენტრის მეცნიერ-თანამშრომელი,
საინჟინრო ეკონომიკის პროგრამის
დოქტორანტი
rusikopirtskhalava@yahoo.com

რეზიუმე

„სასურსათო უსაფრთხოება - არის ხალხის უფლება ჰქონ-
დეთ წვდომა ეკოლოგიურად სუფთა მეთოდებით წარმოებულ
უვნებელ საკვებ პროდუქტებზე, რომლებიც შეესაბამება მათ
კულტურულ ტრადიციებს. ასევე უფლება თავად გადანყვითონ
თავიანთი სასოფლო-სამეურნეო და სასურსათო სისტემების
მიმართულებები, გლობალური კორპორაციების ინტერესების
მიუხედავად¹“. ამიტომ, სასურსათო უსაფრთხოება, პირველ
რიგში, არის სახელმწიფოს ვალდებულება, როგორც ჩვეულებ-
რივ, ასევე ექსტრემალურ პირობებში (შიდა და გარე საფრთხე-
ების არსებობის მიუხედავად) განახორციელოს ქვეყნის მოსახ-
ლეობის სურსათით უზრუნველყოფა ისეთ დონეზე, როგორიც
აუცილებელია ადამიანების აქტიური, ჯანმრთელი ცხოვრები-
სათვის.

**მოსახლეობის კვების ხარისხი განსაზღვრავს, თუ როგორია
ქვეყანაში ეკონომიკისა და სოციალური ცხოვრების განვითა-
რების დონე. ამასთან სასურსათო უსაფრთხოება პირდაპირ კავ-
შირშია ეკოლოგიურ უსაფრთხოებასთან. მინის რესურსების**

1 ushrussia.ru/information/articles/107093

არარაციონალური გამოყენება კი განაპირობებს ქვეყანაში ეკოლოგიური პირობების გაუარესებას, ამცირებს სასოფლო-სამეურნეო პროდუქციის წარმოების ზრდის ტემპებს და ქმნის პირობებს სხვადასხვა ტოქსიკური ნივთიერებებით დაბინძურებული ნედლეულისა და პროდუქციის შესაქმნელად. თანამედროვე გლობალიზაციის პირობებში, როდესაც ქვეყნების ეკონომიკური და პოლიტიკური ურთიერთობები გადაჯაჭვულია, სასურსათო უსაფრთხოება გლობალური პრობლემის სტატუსს იღებს და მისი გადაწყვეტა - ნებისმიერი სახელმწიფოს სტრატეგიული ამოცანაა.

წინამდებარე სტატიაში განხილულია საქართველოში მინის რესურსების რაციონალურად გამოყენების მნიშვნელობა ქვეყნის სურსათით უზრუნველყოფაში. ნაჩვენებია მინის (ნიადაგის) გამოყენების დონესა და სასურსათო უსაფრთხოების ურთიერთკავშირების ფორმირების ფაქტორები და განსაზღვრულია მინის ეფექტიანობის ამაღლების ძირითადი მიმართულებები.

საკვანძო სიტყვები: მინის რესურსები, ეფექტიანობა, საარსებო მინიმუმი, სასურსათო უზრუნველყოფა, კონსოლიდაცია, ეკონომიკური პროტექციონიზმი.

ძირითადი ტექსტი

სასურსათო უსაფრთხოება არის ეროვნული უსაფრთხოების უმნიშვნელოვანესი შემადგენელი. ამიტომ სახელმწიფო ვალდებულია სურსათით უზრუნველყოს და აარიდოს ქვეყანას როგორც შიდა ასევე გარე საფრთხეები. ლიტერატურაში აღნიშნულია საფრთხეების რამდენიმე ტიპი, კერძოდ, აგროსამრეწველო პროდუქციის წარმოების აბსოლუტური და სულადობრივი მოცულობის შემცირება, სურსათის ეკონომიკური წვდომის შეუძლებლობა ქვეყნის მოსახლეობის უმეტესი ნაწილისათვის, სურსათის დაბალი ხარისხი და სურსათით მომარაგების დიდი იმპორტ დამოკიდებულება (20%-ზე მეტი). სახელმწიფოს მთავარი ამოცანაა ამ ფაქტორების მინიმინიზაცია და თითოეული მათგანის მიხედვით ჩამოყალიბდეს მიზნობრივი ღონისძიებები, რომლებიც უზრუნველყოფენ ქვეყანაში სასურსათო უსაფრთხოებას.

სასურსათო უსაფრთხოების პრობლემა დღევანდელ მსოფ-

ლიოში არა მხოლოდ აგრარულ-საწარმოო მნიშვნელობისაა, არამედ მას აქვს განსაკუთრებული სოციალურ-ეკონომიკური დატვირთვა. მისი ანალიზი შესაძლებელია სხვადასხვა დისციპლინების ურთიერთდამოკიდებულების გადაკვეთაზე, სადაც ერთიანდება ეკონომიკური, ისტორიული, ეკოლოგიური, სოციალური და სხვა პროცესები.

FAO-ს ორგანიზაციის მიერ მიღებული მსოფლიოს სასურსათო უზრუნველყოფის სტრატეგია განიხილავს შემდეგ ძირითად მიმართულებებს: ცენტრალიზებული დახმარების განწევა იმ ქვეყნებისათვის, რომლებიც საჭიროებენ სასურსათო უსაფრთხოების რთული და მრავალნაზხნაგოვანი პრობლემის გადაწყვეტას; ადგილობრივი წარმოების მდგრადი განვითარება, რათა მოსახლეობისათვის ხელმისაწვდომი გახდეს მცენარეული, ცხოველური, თევზეული და სატყეო მეურნეობის პროდუქტებზე წვდომა; მიწის, წყლის, აკვაკულტურების, გენეტიკური და სხვა ბუნებრივი რესურსების რაციონალურად გამოყენება და მათი დაცვის უზრუნველყოფა; სასოფლო-სამეურნეო პროდუქციის, სურსათისა და ნედლეულის საერთაშორისო მსოფლიო ვაჭრობის სისტემის განვითარება გლობალური შეთანხმებების, ქცევის კოდექსების, სტანდარტების და სხვა ინსტრუმენტების საფუძველზე; მუდმივი მონიტორინგის სისტემის ფუნქციონირება - მსოფლიოს ქვეყნებში სასურსათო უსაფრთხოების მდგომარეობის შესახებ და ამავე დროს პროგნოზირება ამ ქვეყნებში სასოფლო, სატყეო და მეთევზეობის მდგომარეობის გათვალისწინებით; სასურსათო უსაფრთხოების პრობლემების კონტროლი სურსათით უზრუნველყოფის შესახებ (1996 წლის მსოფლიო სამიტი); სასოფლო-სამეურნეო პროდუქციის, ნედლეულისა და სურსათის წარმოებითა და იმპორტირებული სურსათის დახმარებით ქვეყანაში იმ აუცილებელი დონის შექმნა, რომელიც უზრუნველყოფს მოსახლეობას აუცილებელი სურსათით; ქვეყნის მოსახლეობისათვის ხარისხიანი სურსათის ფიზიკური და ეკონომიკური წვდომის შესაძლებლობა¹.

1 Комитет по всемирной продовольственной безопасности. 15-19.10. 2018 год. Рим.Италия

სასურსათო უსაფრთხოების გადაწყვეტა - სისტემურ მიდგომებს საჭიროებს. აქ გასათვალისწინებელია პრობლემის სამართლებრივ-საკანონმდებლო მხარეც.

აღსანიშნავია, რომ საქართველოში სასურსათო უსაფრთხოების საკანონმდებლო ბაზა ჩამოყალიბების პროცესშია. ჯერ კიდევ არ არსებობს სასურსათო უსაფრთხოების საერთო სტრატეგია, ცალმხრივია მიღებული ნორმატიული და საკანონმდებლო აქტები, სათანადოდ კოორდინირებული არ არის სამინისტროებისა და უწყებების საქმიანობა.

გლობალურ ეკონომიკაში ცალკეული ქვეყნის სასურსათო უსაფრთხოების განხილვა ხდება მსოფლიო ვაჭრობის განვითარების პრობლემების გათვალისწინებით. სასურსათო უსაფრთხოების პრობლემების ანალიზის დროს გასათვალისწინებელია როგორც ქვეყნის სასურსათო უსაფრთხოება, ასევე ცალკეული ადამიანის (ინდივიდის) სასურსათო უსაფრთხოებაც.

ქვეყნის სასურსათო უსაფრთხოება მოიცავს: სასოფლო-სამეურნეო პროდუქციის, ნედლეულისა და სურსათის წარმოების მოცულობას; მოსახლეობის მიერ საკვები პროდუქტების ნორმის მეცნიერულად დასაბუთებას; სურსათით თვითდაკმაყოფილების ნორმების რეგულირებას არა მხოლოდ სამომხმარებლო კალათით გათვალისწინებული ნორმების, არამედ მეცნიერულად გამოკვლეული და დასაბუთებული ნორმების საფუძველზე. ყოველივე ეს დამოკიდებულია ქვეყნის ნიადაგურ-კლიმატურ პირობებზე, შრომით ტრადიციებზე და სხვ.

ცალკეული ადამიანის (საოჯახო მეურნეობის) სასურსათო უსაფრთხოების ნორმების ჩამოყალიბების დროს ითვალისწინებენ ქვეყანაში ჩამოყალიბებულ სურსათის ფასებს, მოსახლეობის შემოსავალს, განსხვავებას მეცნიერულად დასაბუთებულ ნორმებსა და ფაქტიურად მოხმარებული სურსათის რაოდენობას (კალორიების მიხედვით) შორის, რაც ფაქტიურად არის სურსათზე ეკონომიკური წვდომის მაჩვენებელი. მოსახლეობის შემოსავლები და სასურსათო პროდუქტების ფასები კი დამოკიდებულია მთელ რიგ ფაქტორებზე (ქვეყნის მშპ, შრომის ნაყო-

ფიერება, უმუშევრობის დონე, მოსახლეობის დიფერენციაციის ხარისხი შემოსავლების მიხედვით, საშემოსავლო დარიცხვები, სოციალური გადასახადები, მინიმალური სახელფასო დონე, პენსიები და ა.შ.). ამასთან საქართველოში სურსათზე ეკონომიკური წვდომის მაჩვენებლები ობიექტურად არ ასახავს ქვეყანაში არსებულ რეალურ სურათს, რადგან არ არის ნაჩვენები მოსახლეობის სხვადასხვა ფენების შემოსავლების მიხედვით არსებული უთანასწორობის დონე.

საარსებო მინიმუმის გათვლისათვის გამოიყენება სხვადასხვა მეთოდები: სტატისტიკური (ქვეყნის მცირე შემოსავლიანი მოსახლეობის 10-20%), ნორმატიული (სამომხმარებლო კალათაში შემაგალი ფაქტიური სამომხმარებლო ფასები და მომსახურება), კომბინირებული (მოხმარებული სასურსათო პროდუქტები განისაზღვრება ნორმებით, ხოლო სხვა საქონელი და მომსახურება - მათი წილით საერთო დანახარჯებში), სუბიექტური (სოციოლოგიური გამოკითხვების საფუძველზე), რესურსული (განისაზღვრება ქვეყნის ეკონომიკური მდგომარეობით და მცირე შემოსავლიანი მოსახლეობის სიცოცხლისუნარიანობით) და სხვ. სხვადასხვა მეთოდოლოგიების გამოყენება დამოკიდებულია ქვეყნის ეკონომიკური და სოციალური განვითარების დონეზე.

თანამედროვე პირობებში განსაკუთრებული ყურადღება უნდა მიექცეს მოსახლეობის სხვადასხვა სოციალურ ფენებად დაყოფის პროცესს, სიღარიბის მიზეზების, ეკონომიკის კრიზისული მდგომარეობიდან გამოყვანის შესაძლებლობების შესწავლას, უმუშევრობის დონის შემცირების ღონისძიებათა შემუშავებას და სხვ.

სასურსათო უსაფრთხოების ერთ-ერთი მთავარი პირობაა სურსათზე ფიზიკური წვდომა. იგი არსებითადაა დამოკიდებული ქვეყანაში ადგილობრივი სასოფლო-სამეურნეო პროდუქციის წარმოებაზე. თუ როგორ ვიყენებთ მიწის რესურსებს, თანამედროვე ტექნოლოგიებს, როგორია მუშაკთა კვალიფიკაციის დონე და სხვ.

ცხრილში 1 ნაჩვენებია საქართველოში 1989-2020 წლებში

მოსახლეობის რაოდენობის ცვლილების დინამიკა. 2020 წელს მოსახლეობის რაოდენობა 1989 წელთან შედარებით შემცირდა 1683,9 ათასი კაცი. ეს საგანგაშო ტენდენციაა.

ცხრილი 1

საქართველოს მოსახლეობის რიცხოვნობა 1989-2020 წლებში

წელი	ქვეყნის მოსახლეობა სულ (ათასი კაცი)	სოფლის მოსახლეობა (ათასი კაცი)	სოფლის მოსახლეობის წილი ქვეყნის მოსახლეობაში %
1989 ¹	5400,8	2409,5	44,6
2002	3991,3	1744,2	43,7
2003	3965,8	1744,2	43,6
2012	3739,3	1610,0	43,1
2014	3713,8	1591,2	42,9
2019	3723,5	1539,1	41,3
2020	3716,9	1522,4	41,0

ამ ფონზე განვიხილოთ მინის რესურსების რაციონალურად გამოყენებისა და სასოფლო-სამეურნეო პროდუქციის ადგილობრივი წარმოების განვითარების ტენდენციები. ცხრილი 2 მოიცავს 1990-2020 წლებში ქვეყანაში ნათესი ფართობების დინამიკას. როგორც ჩანს, 2020 წელს 1990 წელთან შედარებით ნათესი ფართობები შემცირდა 492 ათასი ჰა-ით, მარცვლოვანი და მარცვლოვან-პარკოსანი კულტურების ფართობი შემცირდა 167,7 ათასი ჰა-ით, კარტოფილისა და ბოსტნეულ-ბალჩეულის ფართობები შემცირდა 35,8 ათასი ჰა-ით. ხორბლის ნათესი ფართობი შემცირებულია 44,3 ათასი ჰა-ით, სიმინდისა კი - 24,6 ჰა-ით. როგორც ჩანს, სახეზეა ქვეყანაში ნათესი ფართობების მკვეთრად შემცირების ტენდენცია.

1 საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახური. დემოგრაფიული ვითარება საქართველოში 2019 წ. გვ.17

ცხრილი 2

სასოფლო-სამეურნეო კულტურების ნათესი ფართობები (ათასი ჰა)

ფართობი	1990 ¹	1995	2003 ²	2012 ³	2014	2019	2020 ⁴	2020 წ. 1990 წლის მიმართ +/-
ნათესი ფართობი სულ	701,9 100%	453,1 100%	561,7 100%	259,6 100%	274,9 100%	203,0 100%	209,9 100%	-492
მათ შორის მარცვლოვანი და მარცვლოვან-პარკოსანი კულტურები	269,8 38,4%	259,9 57,4%	371,0 66,0%	132,8 51,2%	184,6 58,3%	98,6 48,5%	102,1 48,7%	-167,7
მათ შორის								
ხორბალი	91,7 13,1%	61,3 13,5%	117,3 20,9%	50,0 19,3%	48,6 17,7%	43,8 27,6%	47,4 22,6%	-44,3
სიმინდი	107,0 15,2%	142,4 31,4%	197,6 35,2%	114,8 44,2%	129,1 46,9%	74,7 36,8%	82,4 39,3%	-24,6
კარტოფილი და ბოსტნეულ-ბალჩეული	67,3 9,6%	54,0 11,9%	88,2 15,7%	52,9 20,4%	39,5 14,4%	32,1 15,8%	31,5 15,0%	-35,8

ნათესი ფართობების შემცირებას თან ახლდა სასოფლო-სამეურნეო პროდუქციის წარმოების შემცირება (ცხრილი 3). როგორც ჩანს ხორბლის წარმოება შემცირდა - 2,5-ჯერ, სიმინდის მარცვლის - 1,1-ჯერ, კარტოფილისა - 1,4-ჯერ, ბოსტნეულის - 22,5-ჯერ, ხილის - 2,6-ჯერ, ყურძნის - 2,2-ჯერ, ციტრუსების - 5-ჯერ, ჩაის ფოთლისა - 208,6-ჯერ.

- 1 საქართველოს სტატისტიკური წელიწდეული 1999 წ. თბ. გვ. 173-175
- 2 საქართველოს სტატისტიკური წელიწდეული 2009 წ. გვ. 172-173
- 3 საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახური. სოფლის მეურნეობა 2014 წ. გვ. 30
- 4 საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახური. სოფლის მეურნეობა 2020 წ. გვ. 31

ცხრილი 3

სასოფლო-სამეურნეო კულტურების წარმოების მაჩვენებლები
1990-2020 წლებში (ათასი ტონა)

	1990 ¹	1995	2003 ²	2012 ³	2014	2019 ⁴	2020	2020 წელი წელი 1990 წელთან შედარებ- ბით +/-
ხორბალი	257,7	76,6	225,4	80,7	47,5	100,6	102,4	-155,3
სიმინდის მარცვალი	270,2	386,5	461,9	267,0	291,6	207,1	255,0	-15,2
კარტოფილი	293,8	353,3	425,2	252,0	215,3	194,7	208,6	-85,2
ბოსტნეული	443,2	428,3	430,1	198,5	153,6	161,1	176,1	-267,1
ბალჩეული	38,8	12,9	125,0	36,7	86,1	79,9	83,6	+44,8
ხილი	591,2	383,9	260,0	157,9	210,8	502,2	228,6	-362,6
ყურძენი	691,0	422,4	200,0	144,0	172,6	293,8	316,9	-374,1
ციტრუსები	283,1	118,0	40,0	77,0	69,8	64,0	56,8	-226,3
ჩაის ფოთოლი	501,7	38,5	24,0	2,6	1,8	2,0	2,4	-499,3
თხილი				24,7	33,8	24,0	32,7	-

ასევე მკვეთრად შემცირდა მეცხოველეობის პროდუქცი-

1 საქსტატი. საქართველო ციფრებში 1990 წელი. თბ. 1991, გვ.94

2 საქართველოს სტატისტიკური წელიწდეული 2009, გვ.181

3 საქსტატი საქართველოს სოფლის მეურნეობა 2014, გვ. 33, 45, 48, 58, 59, 66

4 საქსტატი საქართველოს სოფლის მეურნეობა 2020, გვ.60, 64, 75, 82

ის წარმოება (ცხრილი 4). 2020 წელს 1990 წელთან შედარებით შემცირდა ხორცის წარმოება (დაკლულ წონაში) 2,5-ჯერ, კვერცხის წარმოება - 1,2-ჯერ, რძის წარმოება - 1,2-ჯერ, მატყლის წარმოება - 3,3-ჯერ.

ცხრილი 4

**მეცხოველეობის პროდუქციის წარმოების მაჩვენებლები
1990--2020 წლებში (ათასი ტონა)**

	1990 ¹	1995	2003	2012	2014	2019	2020 ²	2020 წელს 1990 წელთან შედარებ- ით +/-
ხორცი (დაკლულ წონაში, ათასი ტონა)	170,3	115,4	108,9	42,6	878,9	69,5	69,4	-100,9
რძე (მლნ ლიტრი)	659,4	475,4	765,1	589,5	555,3	561,8	569,0	-90,4
კვერცხი (მლნ ცალი)	769,2	269,4	458,1	474,0	634,8	661,2	674,5	-94,7
მატყლი (ათასი ტონა)	6,2	3,1	2,0	1,6	1,9	1,8	1,9	-4,3

აღნიშნული ტენდენციების ფონზე 2010-2020 წლებში საქართველოში სამომხმარებლო ფასების ცვლილებების დინამიკა გვიჩვენებს, რომ ფასები გაიზარდა: ძროხის ხორცზე - 2,4-ჯერ, ღორის ხორცზე - 1,64-ჯერ, ქათმის ხორცზე - 1,1-ჯერ, ძეხვეულზე - 1,3-ჯერ, გაყინულ თევზზე - 1,7-ჯერ, მზესუმზირის ზეთზე - 1,4-ჯერ³. ამრიგად, 1990-2020 წლებში ქვეყანაში მოსახლეობის ნათესი და მრავალწლიანი წარგავების ფართობების და შესაბამისად სასოფლო-სამეურნეო წარმოების მკვეთრად შემცირების ჩამოყალიბებული ტენდენციის გამომწვევი მიზეზები და

1 საქსტატი საქართველოს სოფლის მეურნეობა 2012, გვ. 61

2 საქსტატი საქართველოს სოფლის მეურნეობა 2020, გვ. 82

3 საქსტატი საქართველოს სოფლის მეურნეობა 2020, გვ.18

განვითარების პერსპექტივები კომპლექსურად განხილვას საჭიროებს.

იმისათვის, რომ გავიგოთ, თუ როგორია სასოფლო-სამეურნეო პროდუქციით ქვეყნის უზრუნველყოფის ძირითადი მაჩვენებლები, საჭიროა ძირითადი სასურსათო პროდუქციის წარმოებისა და მოხმარების ბალანსების განხილვა. თვითუზრუნველყოფის კოეფიციენტმა 2019 წელს (პანდემიის წინა წელი) შეადგინა: ხორბალში - 15%, კარტოფილში - 93%, ბოსტნეულში - 96%, ხორციში - 47%, რძეში - 81%, კვერცხში - 96%¹.

სურსათით უზრუნველყოფის რეალური მდგომარეობის შეფასებისათვის აუცილებელია განვიხილოთ თვითუზრუნველყოფის კოეფიციენტი. თანამედროვე პირობებში მისი განგარიშება ხდება საყოველთაოდ აღიარებული ფორმულით: ადგილობრივი წარმოება შეფარდებული ადგილობრივი წარმოებისა და წმინდა ექსპორტის სხვაობასთან, გამრავლებული 100-ზე².

ადგილზე წარმოებული პროდუქციის მოცულობისა და მოხმარების ფაქტობრივი მონაცემების შედარებით უფრო რეალურ სურათს მივიღებთ. ამაში შეიძლება დავრწმუნდეთ 3 ძირითადი პროდუქტის - ხორბლის, ხორცის და ბოსტნეულის მაგალითზე. 2020 წელს საქართველოს მოსახლეობა შეადგენდა 3728,6 ათას კაცს³. ამავე წელს წარმოებული იყო ერთ სულ მოსახლეზე 27 კგ ხორბალი, ხოლო მოხმარებული შეადგენდა 130 კგ-ს. მათ შორის სხვაობა კომპენსირებულია იმპორტით. ასევე ბოსტნეული 2020 წელს წარმოებული იყო 47 კგ, მოხმარებული - 57 კგ (-10 კგ). შესაბამისად, ხორცი - 19 კგ და - 38 კგ (- 19 კგ); მათ შორის: ფრინველის ხორცი - 6 კგ და - 19 კგ (-13 კგ); რძე და რძის პროდუქტები - 153 კგ, მოხმარებული - 183 კგ (-30 კგ). ეს მონაცემები გვიჩვენებს, თუ რაოდენ დიდია სასურსათო პროდუქციით უზრუნველყოფის რისკები.

1 საქსტატი საქართველოს სოფლის მეურნეობა 2020, გვ. 91

2 საქსტატი საქართველოს სოფლის მეურნეობა 2020, გვ. 12

3 საქსტატი - მოსახლეობა და დემოგრაფია, 2021 წელი

ცხრილი 5
სასოფლო-სამეურნეო პროდუქციის ბალანსი

პროდუქციის დასახელება		2010 ¹	2012	2014	2017 ²	2018	2019	2020
ხორბალი (ათასი ტონა)	მარაგი წ. დას.	35	95	95	95	46	76	71
	ადგ. წარმოება	48	81	50	98	107	101	102
	იმპორტი	797	970	651	603	643	587	561
	ექსპორტი	36	176	42	48	24	4	-
	მოხ. 1 სულზე, კგ				130	130	129	130
	თვითუზრ. კოეფიციენტი	6	9	8	15	15	15	15
ბოსტნეული (ათასი ტონა)	მარაგი წ. დას.	8	14	30	52	27	48	95
	ადგ. წარმოება	176	199	191	126	142	161	176
	იმპორტი	67	63	90	84	106	110	113
	ექსპორტი	14	8	10	17	13	12	10
	მოხ. 1 სულზე, კგ				56	56	56	57
	თვითუზრ. კოეფიციენტი	77	78	70	65	59	62	63
ხორცი (ათასი ტონა)	მარაგი წ. დას.	1,9	2,3	2,2	2,2	2,4	2,3	2,3
	ადგ. წარმოება	56,4	42,6	54,8	66,2	72,6	69,5	69,4
	იმპორტი	61,9	77,5	78,8	84,7	82,7	89,6	86,5
	ექსპორტი	0,7	0,8	1,1	10,5	16,7	10,4	13,5
	მოხ. 1 სულზე, კგ				37	37	40	38
	თვითუზრ. კოეფიციენტი	48	36	41	47	52	47	49

1 საქსტატი საქართველოს სოფლის მეურნეობა 2014, გვ. 79, 80, 82, 83, 84, 88, 90

2 საქსტატი საქართველოს სოფლის მეურნეობა 2020, გვ.93, 94, 95,96,97, 98, 102, 103, 104

ფრინველის ხორცი (ათასი ტონა)	მარაგი წ. დას.	0,2	0,2	0,2	0,4	0,4	0,4	0,4
	ადგ. წარმოება	11,6	11,7	15,2	22,3	22,6	22,8	24,2
	იმპორტი	40,8	45,5	47,0	52,3	51,8	54,4	56,7
	ექსპორტი	0,7	0,4	0,7	5,4	8,6	4,2	8,7
	მოხ. 1 სულზე, კგ				18	18	20	19
	თვითუზრ. კოეფიციენტი	22	21	25	32	34	31	34

ქვეყნის სურსათით უზრუნველყოფის კომპლექსური ამოცანის გადასაწყვეტად მიზანშეწონილია:

- მიწის როგორც ბუნებრივი რესურსის და წარმოების ფაქტორის ეფექტიანობის ამაღლება უნდა მივიჩნიოთ ქვეყანაში სასურსათო უსაფრთხოების დაცვის უმთავრეს პირობად. ამისათვის საჭიროა მიწის ნაყოფიერების ამაღლების კომპლექსურ ღონისძიებათა განხორციელება. კერძოდ, სასოფლო-სამეურნეო მიწის არსებული ფართობების ზუსტი აღრიცხვა, კატეგორიების მიხედვით მათი დაყოფა, დეგრადაციის (გაუდაბნობა, ეროზია, დამარილიანება, გაჭუჭყიანება, მეორადი დაჭაობება და სხვ.) საზღვრების აღმოჩენა, განხორციელება, თანამედროვე ტექნოლოგიების, წარმოებისა და შრომის ორგანიზაციის ფორმების გამოყენება, კვალიფიციური კადრების მომზადების სისტემის ჩამოყალიბება, მიწის (ნიადაგის) დაცვის მონიტორინგი, მიწათმოქმედების თანამედროვე დონეზე ორგანიზაცია და სხვ.

- მიწის რაციონალური გამოყენება მოითხოვს ეკონომიკის მართვის სახელმწიფო და საბაზრო მექანიზმების შეთანხმებით წარმართვას. ამ თვალსაზრისით დიდი მნიშვნელობა აქვს რესურსული პოტენციალის ობიექტურად განსაზღვრას, პროგნოზირებას და სტრატეგიულ დაგეგმვას. 2030 წლამდე პერიოდის სოფლისა და სოფლის მეურნეობის განვითარების პროგრამაში განსაკუთრებული ყურადღება უნდა დაეთმოს მიწის საერთო ფართობიდან სახნავი მიწის პერსპექტიული ფართობების ათვისების ღონისძიებათა განხორციელებას.

- მიწის რესურსების მრავალფუნქციონალურობის (ბუნებრივი რესურსი, წარმოების ფაქტორი, უძრავი ქონება, ადამიანის ცხოვრების სივრცე და სხვ.) გათვალისწინებით უნდა შეიქმნას შესაბამისი საკანონმდებლო ბაზა (უნდა დაჩქარდეს მიწის კოდექსისა და მიწის კადასტრის მიღება). მომავალშიც მწვავე პრობლემად რჩება მიწის კონსოლიდაციის საკითხი, რომელიც მიწის დაქუცმაცების, აღმოფხვრის მიზანთან ერთად უნდა ემსახურებოდეს ქვეყნის მთელი ტერიტორიის მრავალფუნქციური გამოყენების ხელსაყრელი პირობების მომზადებას. ასეთი ფუნქციის შესრულებისათვის აუცილებელია ქვეყნის მიწის ფონდის სრული ინვენტარიზაცია, უნდა განისაზღვროს მიწის სახელმწიფო მარაგი.

- იმის გათვალისწინებით, რომ სასურსათო უსაფრთხოება როგორც პრობლემა კომპლექსურია და სისტემური მიდგომებით გადაწყვეტას მოითხოვს, აუცილებელია ქვეყანაში შემუშავდეს გრძელვადიან პერიოდზე გათვლილი სასურსათო პროგრამა. მასში უნდა აისახოს არა მხოლოდ მიწის რესურსების რაციონალურად გამოყენების მიზნები, არამედ მასთან ერთად ძირითადი სასურსათო პროდუქტების (პური და პურპროდუქტები, ხორცი და ხორცპროდუქტები, რძე და რძის პროდუქტები, კვერცხი, შაქარი, ცხიმები, ხილი, ბოსტნეული, კარტოფილი და სხვ.) წარმოების ეტაპობრივი მიზნები (მოცულობები) მიწის ფონდის სტრუქტურის შესაბამისად. ეს მისცემს საშუალებას სახელმწიფოს, საზოგადოებას, მიზნობრივად, თანაც ეკონომიკის სახელმწიფო რეგულირების და საბაზრო მექანიზმების შეთანწყობით, მიწის საერთო ფონდი (მიუხედავად საკუთრების ფორმებისა) რაციონალურად (ქვეყნის სასურსათო ინტერესებისათვის) გამოიყენოს.

- განსაკუთრებულ ყურადღებას მოითხოვს სურსათის უვნებლობის საკითხის გადაწყვეტა. ეს განპირობებულია იმით, რომ სურსათის წარმოების ზრდის შეუქცევადი პროცესი დიდ რისკებთანაა დაკავშირებული. მით უფრო პოსტპანდემიურ პერიოდში რისკების შეფასება დარჩება უმნიშვნელოვანეს ამოცანად.

- სასურსათო პროგრამაში უნდა განისაზღვროს ეკოლოგიურად სუფთა პროდუქციის წარმოების ღონისძიებანი.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. ushruussia.ru/information/articles/107093
2. Комитет по всемирной продовольственной безопасности. 15-19.10. 2018 год. Рим.Италия
3. dissercat.com/content/socialno-ekonomisheskie-aspekty-obespecheniya-prodovolstvenoi-bezopasnosti/
4. autoref-prodovolstvennaya-bezopasnost-rossii-teoria-metodologia-praktika.
5. autoref-organizacionno-ekonomiceskie-aspekty-dosticheniya-prodovolstvennoi-bezopasnosti-v-rossii.pdf.
6. პ.კოლუაშვილი. სასურსათო უსაფრთხოების დაცვა მთავრობის უპირველესი მოვალეობაა. აგრარული საქართველო, 22.07. 2017 წელი
7. პ.კოლუაშვილი. სიღარიბე სასურსათო უსაფრთხოების განუხორციელობის პირდაპირი შედეგია. გაზ. საქართველო, 22.12. 2020 წელი
8. ნ.ჭითანავა. საქართველოს სოფლის მეურნეობა. ტრანსფორმაცია, პრობლემები, პერსპექტივები. თბილისი 2015 წელი.
9. ნ.ჭითანავა. საქართველოს ეკონომიკის გამოწვევები და სტრატეგია. თბილისი 2018 წელი
10. FAO - სოფლის მეურნეობისა და სოფლის განვითარების სექტორების შეფასება აღმოსავლეთ ევროპის პარტნიორობის ქვეყნებში. ევროპის კავშირის სამეზობლო პროგრამა. საქართველო, 31.12. 2012 წელი
11. საქსტატი საქართველოს სოფლის მეურნეობა 2014
12. საქსტატი საქართველოს სოფლის მეურნეობა 2020
13. საქსტატი - მოსახლეობა და დემოგრაფია, 2021 წელი
14. საქსტატი. ინფლაციის გაანგარიშების მეთოდოლოგიის შესახებ. 2021 წელი
15. საქსტატი. სურსათის ექსპორტი-იმპორტი. 2021 წელი
16. Продовольственная безопасность. greater_political.academic.ru/158

REFERENCES:

1. ushruussia.ru/information/articles/107093 (internet resources)
2. Committee of World Food Security. 15-19.10. 2018. Rome. Italy
3. dissercat.com/content/socialno-ekonomisheskie-aspekty-obespecheniya-prodovolstvenoi-bezopasnosti/ (internet resources)
4. autoref-prodovolstvennaya-bezopasnost-rossii-teoria-metodologia-praktika (internet resources).
5. autoref-organizacionno-ekonomiceskie-aspekty-dosticheniya-prodovolstvennoi-bezopasnosti-v-rossii.pdf (internet resources).
6. P. Koghuashvili. Food security – Governments' first duty. Agrarian Georgia. 22.07. 2017
7. P. Koghuashvili. Poverty is the Direct Result Of Food safety Implementation Failure. Georgia. 22.12. 2020
8. N. Chitanava „Agriculture of Georgia: Transformation, the Problems, Perspectives”, Tbilisi, 2015.
9. N. Chitanava. Challenges and Strategy of Georgian Economy. Tbilisi. 2018;
10. FAO –Agriculture and Rural Development Sectors Rate in Eastern Europe Partner Countries. European Union Neihgborhood Programm.31.12.2012
11. Statistical Publication. Agriculture of Georgia 2014
12. Statistical Publication. Agriculture of Georgia 2020
13. Statistical Publication. Population and Demographics. 2021
14. Statistical Publication. Inflation Calculation Methodology. 2021
15. National Statistics of Georgia. Foods Export-Import. 2021
16. Foof Security. greater_political.academic.ru/158

**RATIONAL USE OF LAND RESOURCES –
THE DETERMINING FACTOR
OF COUNTRY FOOD SECURITY**

Rusudan Pirtskhalava

Researcher of I. Zhordania's Center for Studying
Productive Forces and Natural Resources
of Georgia, the Georgian Technical University;
Doctoral Candidate of the Faculty of
Engineering Economics of
the Same University
rusikopirtskhalava@yahoo.com

RESUME

Food security is a significant part of the national security. Therefore, food security in the first place is a state duty to provide country population with food products in both ordinary conditions and extreme situation (without regard to the existence of either internal or external threat), at a level necessary for human active and healthy life. "Food security is people's right to get access to the non-hazardous food products which are manufactured with the use of ecologically clean methods and comply with their cultural traditions. Also, it is their right to determine by themselves the directions of their agricultural and product system regardless of the interests of global corporations".

The given article does research into the dynamic of Georgias' population change (1989-2020) and the share of rural population in the initiative population. Also, the decrease tendency in sown and harvested areas (1990-2020) and alongside the reduction of agricultural products is considered in the article.

In addition, the data of animal husbandry production in 1990-2020 and fluctuation in consumer prices have been considered here, as well. The work includes food balance sheets of wheat, vegetables,

meat, also the self-sufficiency ratios and average indices on food consumption.

The quality of population nutrition determines the development level of country's economics and social life. At the same time, food security is directly connected with environmental security. And the misuse of land resources causes the deterioration of ecological conditions in the country, lowers the growth rate of agricultural production and provides a background for manufacturing of raw materials and products contaminated by various toxic substances. Under the conditions of modern globalization, where countries' economic and political relations are intertwined, food security attains the global problem status, and its solving becomes a strategic purpose for any state.

Finally, this article considers the importance of rational use of land resources in Georgia for providing the country with food products. Factors forming the relationship of land (soil) usage level and food security are demonstrated, and the main directions for the increase of land usage effectiveness are determined.

Keywords: land resources, effectiveness, subsistence minimum, food security, consolidation, economic protectionism.